

Barcelona-Catalunya. Un procés binomial

written by Francesc Xavier Hernández | 20 de maig de 2016

Conjunts urbans en evolució

El conjunts urbans, la màxima expressió d'humanitat i civilitat, són complexs dinàmics sotmesos a variables diverses que, en interactuar i coevolucionar, provoquen el seu èxit, declivi, estancament o desaparició. La capacitat per adaptar-se als canvis depèn òbviament de com es descabdellin aquestes variables, i l'èxit evolutiu d'una ciutat, entesa com a sistema amb entorns d'influència, afecta de manera directa o indirecta altres ciutats i altres sistemes, i també a l'inrevés.

Barcelona és una ciutat d'èxit en tant que ha recorregut un llarg camí, adaptant-se contínuament als canvis, i manté encara vitalitat i bones expectatives. Això significa que les variables proactives han primat amb força per davant de les neutres o negatives. Tanmateix això pot canviar, depèn de com vagin les coses i, en funció de les decisions, la ciutat pot avançar o pot entrar en declivi. En qualsevol cas la conjuntura que es defineixi pel binomi Barcelona-Catalunya en les properes dècades, serà determinant en el devenir. Barcelona pot assolir noves plenituds i jugar fort en la construcció de l'Europa occidental i la Mediterrània, o bé pot anar a raure a un carreró sense sortida, tipificat per l'estancament, o bé pot entrar, fins i tot, en un procés de subordinació total i decadència galopant. Tot i a risc d'incórrer en valoracions simplistes és fa necessari arriscar hipòtesis respecte a com poden anar les coses segons evolucionin les variables i els factors en coevolució que incideixen en la construcció del present i del futur.

Madrid, objecte i subjecte de l'Estat

El conflicte o, si és vol, les tensions entre Catalunya i Espanya poques vegades s'interpreten en clau de conflicte d'interessos, o de competència, entre ciutats. És evident que aquestes tensions, Catalunya-Espanya, amb major o menor intensitat existeixen des de fa 300 anys, és a dir des de la destrucció del sistema constitucional català per l'ocupació militar espanyola del 1714. Però no s'acaba d'entendre que també són tensions entre dos processos evolutius de ciutats enfrontades en un joc de suma zero. El cas de Madrid, com a gran centre urbà, està intrínsecament vinculat al model d'estat. Madrid és el nucli de l'estat, la seva manifestació màxima, el seu subjecte i objecte. La lògica de dominació i control de Madrid respecte al territori de l'estat és, òbviament, una praxis fonamentada en l'ús dels aparells de l'estat per tal d'assegurar l'ordenament econòmic, l'hegemonia de la cultura castellana, el drenatge fiscal i la redistribució de recursos per tal mantenir el sistema. **El model de Madrid en aquest sentit aprofita les estructures de l'estat per acumular poder, recursos i inversions.** Naturalment aquest poder estatal es manifesta, principalment, en la possibilitat de promulgar lleis que li siguin favorables i en promocionar un poder judicial que garanteixi els interessos de l'estat i els del seu centre neuràlgic. Aquest model, d'indiscutible èxit, s'ha mantingut invariable gairebé des del segle XVIII fins als nostres dies. És a dir mentre ha funcionat l'estat centralista borbònic, i el seu hereu, l'Estat nació espanyol. Està per veure, però, si Madrid tindrà suficient capacitat per adaptar-se a la crisi de l'Estat nació provocada per la mundialització de l'economia; els processos de convergència política a Europa i l'augment de la complexitat, inherent al progrés científic i tècnic, que exigeix centres de decisió cada vegada més propers als ciutadans.

En els darrers temps la resposta ha estat, precisament, un pas endavant, és a dir, contra la crisi de l'Estat nació s'ha oposat més Estat nació i més capitalitat econòmica i fiscal. Sembla com si l'adaptació als nous temps consistís precisament en forçar l'entorn per tal de no adaptar-se, la qual cosa no és menyspreable en tant que, en definitiva, és també una resposta d'adaptació al canvi.

L'evolució del model Barcelona

Barcelona, en els darrers 300 anys presenta un model en les antípodes. Es tracta d'una ciutat ben ubicada geogràficament quant a possibilitats de comunicació a escala regional i continental, i és l'antiga capital d'un territori, Catalunya, que ha mantingut prou congruències malgrat les derrotes militars i la dominació política per part de la monarquia i l'estat-nació espanyols. Altrament cal destacar que els vincles, trames i xarxes de la ciutat amb el seu territori d'influència es van mantenir més o menys denses segons moments, aspectes i casuístiques.

En els darrers segles els elements proactius de Barcelona han fiat el seu desenvolupament en les iniciatives econòmiques i productives, i la ciutat ha exercit un paper rellevant en les fases de la industrialització: la manufactura del XVIII i principis del XIX, la del Vapor, la de l'electrificació i també en les transformacions postindustrials. A diferència del model madrileny basat en la continuïtat, Barcelona s'ha caracteritzat pel canvi i l'adaptació permanents, i cal entendre que part dels canvis s'han de relacionar amb l'intent per aconseguir una via política pròpia, lluny de la tutela de Madrid. Les virades, experiments, assaigs, etc., per tal de recuperar vies pròpies, han contribuït tanmateix a una cultura de poliactivitats i polivalències.

Un dels factors que explica l'èxit de la ciutat és precisament la diversificació econòmica i la creació, sostinguda en el

temps, d'un extraordinari, divers i atomitzat teixit productiu, prou ramificat i projectat en el territori, que ha esmorteït l'impacte de les més diferents crisis. En els darrers segles Barcelona ha crescut i s'ha consolidat sense posseir estructures polítiques, i gairebé sempre tenint les estructures polítiques estatals a la contra. Aquest no ha estat, però, l'únic factor, n'hi ha d'altres i entre ells cal destacar la cultura de civilitat, la llarga senda, hereva de la Catalunya de llibertats constitucionals, que ha perviscut durant 300 anys.

Aquesta cultura de diversificació i polivalència està en relació amb una tradició d'emprenedors i del treball molt dura i resistent, gent que ha tingut que confiar en les seves pròpies forces tot esquivant les atzagaiades d'un estat agressiu i depredador. Tanmateix ni Barcelona, ni el seu hinterland, Catalunya, van renunciar mai a la recuperació del poder polític. Sempre es va lluitar per tal de recuperar el marc Constitucional i promulgar lleis que permetessin un desenvolupament harmònic de les forces productives i de l'organització social; i també per tal d'aconseguir un marc congruent amb l'imaginari històric, la llengua i la cultura. **Tanmateix tots els intents d'assolir poder polític, és a dir la capacitat de fer lleis per ordenar les necessitats del país, van ser esclafats, reprimits, sabotejats o deformats per part de l'Estat central (1842, 1843, 1854, 1869, 1873, 1917, 1931, 1934, 1939, 1981, 2006).**

Un xoc de ciutats

A partir del 2010, amb la crisi i contra la crisi, el binomi Barcelona-Catalunya va palesar de nou la necessitat imperiosa de posseir instruments polítics i legislatius per aconseguir, des del territori, una política que possibilités la supervivència. Això significava, com en altres moments dels darrers 300 anys, la recerca de la independència és a dir l'emancipació contra un estat que, amb els seus epígons i

aliats locals, legislava i governava sobre Catalunya i contra Barcelona amb una praxis gairebé colonial.

A principis del segle XXI Barcelona, malgrat les atzagaiades, manca de poder polític, drenatge fiscal, decadència cultural, crisi econòmica, impacte immigratori, errors propis, etc., mantenia un posicionament prou bo en el conjunt del panorama Europeu. El model de progrés radicava, en bona part i com hem assenyalat, en la seva trama productiva diversificada. Al seu torn l'herència emprenedora i de treball que encara sobrevivia li atorgaven dinamisme i expectatives de progrés. I això connectava, naturalment, amb les seculars reivindicacions culturals i lingüístiques que els catalans mai havien abandonat. Però el progrés exigia poder polític per poder acompanyar iniciatives i mesures que el fessin possible. És a dir, poder legislar i executar, i, naturalment, mitigar l'opressió fiscal. Però aquestes demandes de poder que necessitava el model binomial de Barcelona-Catalunya xocaven directament amb el model de pervivència de Madrid, basat en l'acaparament quant a capacitat de legislar, sobre els temes importants i sobre la presa de decisions quant a planificació i execució del drenatge fiscal.

Tot plegat la nova crisi entre Espanya i Catalunya de principis del segle XXI era també, en definitiva un enfrontament entre dues ciutats, Madrid i Barcelona, que competien, amb models diferents, per l'hegemonia del sud-oest europeu. Una d'elles en base a la construcció d'un nou marc progrés social i econòmic, i l'altra en base al manteniment i acreixement d'un model parasitari de control polític del territori.

Un joc de suma zero

Sobre el paper, i en una lògica de teoria de jocs, l'enfrontament podia solucionar-se en base a la col·laboració entre els actors. De fet des de Barcelona i Catalunya sovint s'havia vist la casuística (es a dir el joc) de relacions

entre Catalunya i Espanya, com un joc de col·laboració, en el sentit que Catalunya i la seva capital, com a parts de l'Estat espanyol, podien contribuir a una millora, modernització, optimització de l'estat, a canvi de determinades parcel·les de poder legislatives i de respecte cultural. Tanmateix aquesta opció de joc de col·laboració no era possible tenint en compte els interessos de Madrid-estat. Feia 300 anys que Madrid practicava un joc de suma zero tot intentant que la victòria de Madrid signifiqués la submissió o l'aniquilació del contrari, i en aquest sentit l'objectiu final era (i és) la destrucció cultural de Catalunya (i els assaigs recents practicats a València i Mallorca eren prou evidents), és a dir la seva essència nacional, i en segon lloc mantenir Barcelona i el seu territori supeditats als interessos de l'estat. Això volia dir que, encara que part dels catalans, i especialment de les forces polítiques autonomistes, no reconeguessin el joc, l'única garantia de supervivència nacional per Catalunya, i de manteniment del complex cultural-productiu de Barcelona, passava per l'emancipació respecte a l'estat, és a dir per la independència. En teoria Madrid podria abandonar aquest joc i passar a un plantejament de col·laboració, es tracta d'una gran capital que concentrava molts recursos, producció i infraestructures, i que podia fer una virada en favor d'una economia encara més productiva, i que sintonitzés també amb els interessos de l'arc mediterrani. Tanmateix, i pel que sembla, la clau cultural esdevé determinant i demanda la fossilització d'un model que no és eficient considerat en termes globals. Madrid difícilment renunciarà o s'avindrà a negociar la pèrdua de parcel·les de poder en tant que això, tot i que superable a mig termini, podria suposar limitacions a curt termini.

El futur de Catalunya passa, en bona part, pel fet que els catalans reconeguin, amb nitidesa, el problema i la contradicció principal, la manca de poder, però això no és fàcil atès que la majoria de forces polítiques (de dretes i esquerres) són unionistes, o bé mantenien una cultura

autonomista, unionista al capdavall. D'altra banda el control directe o indirecte per part dels clústers unionistes dels mitjans de comunicació aposta, a fons, per promocionar l'enfrontament social a Catalunya en base a consolidar un imaginari colonial entre la immigració espanyola, i la immigració en general, i els seus descendents. En aquesta conjuntura el paper de Barcelona esdevé fonamental, qui controli políticament Barcelona, i sigui capaç d'endegar un projecte holístic de ciutat, o a l'inrevés sigui capaç d'avortar qualsevol projecte, contribuirà, de manera determinant, a la resolució del joc.

Barcelona a la deriva. El somni unionista

A l'igual que en el conjunt de Catalunya, durant les primeres dècades del segle XXI, la ciutat de Barcelona no ha disposat de lideratges polítics amb projecte que entenguin bé les problemàtiques estratègiques de la ciutat. Sovint els ideòlegs del postfranquisme, d'esquerres o de dretes, han maldat per demostrar que hi ha una Barcelona cosmopolita, internacionalista, oberta i urbana enfrontada a una Catalunya folklòrica, tancada, ruralista, nacionalista i arcaïtzant. Aquesta falsa filosofia fa costat, al capdavall, a la ideologia unionista que ha perseguit, mitjançant els seus epígons polítics de Catalunya, contribuir a l'erosió de la formació nacional catalana. El foment de la divisió i enfrontament entre partits catalans, impulsat per l'esperit unionista i justificat en suposades fantasies ideològiques, afavoreix una política al servei dels interessos de l'Estat.

Òbviament aquestes òptiques descarten tota opció de Barcelona quant a capacitat d'ordenació del seu hinterland, i en conseqüència afavoreixen objectivament la minoració d'una ciutat esqueixada de l'entramat nacional que la falca.

"En Comú Podem", va ser la formació que va obtenir més vots en

les eleccions municipals de Barcelona del maig de 2015, però només aconseguí 11 regidors de 41. **ERC i la CUP, de manera inversemblant, han facilitat el govern d'aquest grup unionista minoritari**, la qual cosa ha significat apartar les institucions de la ciutat del procés independentista. Madrid tornava a respirar amb tranquil·litat. A banda la praxis de govern d'En Comú podem s'ha tipificat per la manca de projecte. Amb prou feines han improvisat una nova proposta central especuladora en base a recuperar la vella iniciativa del temps de l'alcalde Hereu: el tramvia de la Diagonal. El gran projecte contestatari de ciutat, l'herència del 15 M, la gran idea per rel·lançar la ciutat s'ha concretat en una proposta anacrònica de discutible valor social: la construcció d'una línia de tramvia a la zona rica de Barcelona.

El més greu però, és que la formació d'Ada Colau, En Comú Podem, que no impugna la legitimitat de l'Estat, i que implícitament és partidària del manteniment de l'estatu quo estatal espanyol, en no manifestar-se en favor de la independència de Catalunya, compta amb el suport implícit o explícit d'ERC i la CUP. Aquestes formacions, en base a un anacrònic imaginari ideològic, i mancades igualment de projecte estratègic, donen suport a un programa inexistent de ciutat que, de facto, arrenghera i supedita Barcelona al seu enemic principal: el complex Espanya-Madrid que és qui, en definitiva, persegueix la minoració o destrucció del progrés de Catalunya i la seva capital.

Allò que necessita Barcelona: poder per la ciutat i poder pel territori... no s'ha explicitat en cap projecte. Barcelona necessita connexió ferroviària immediata d'ample europeu amb la frontera francesa; creixement del port i de l'aeroport en base a terrenys guanyats al mar; promoció del metro i dels ferrocarrils de rodalies; una decidida política de reindustrialització urbana; mesures de desenvolupament racional i ordenament del turisme; política de promoció de la recerca i la innovació; mesures en favor dels joves

emprenedors; polítiques de promoció de la cultura popular i tradicional; promoció d'un imaginari de civilitat; defensa a ultrança del patrimoni urbà; transparència en la contractació d'obres; mesures contra la corrupció al propi ajuntament i polítiques explícites contra l'atur i contra la pobresa i la marginació social.

Sense Barcelona no hi haurà Catalunya

El destí del binomi és indestriable. Sembla, però, que part dels líders independentistes no han entès res.